

Dr Anna Różyło – KUL STALOWA WOLA

Skuteczność mowy o Bogu w kontekście piosenek zespołu Arki Noego

Ur. w 1969 r. w Łodzi. Ukończyła studia polonistyczne i religioznawcze na UJ, doktorat z zakresu językoznawstwa obroniła na UMCS, autorka kilkunastu artykułów i książki oraz redaktor tomów pokonferencyjnych skoncentrowanych na problematyce językowego obrazu świata i semantyki religijnej; inicjatorka i organizatorka cyklu interdyscyplinarnych konferencji poświęconych konceptualizacji pojęć religijnych w różnych językach i odmianach języka. Zainteresowania naukowe dotyczą zwłaszcza: problematyki JOS, pragmatycznych aspektów języka (j. mediów, reklamy i polityki), semantyki religijnej i międzykulturowej.

Żyjemy w czasach, gdy wszystko – także treści religijne – bywa traktowane jako towar, który „ma się sprzedać”. I to nie tylko przez ludzi bezdusznych, ale niekiedy także tych bardzo ideowych, którzy ożywni nakazem Chrystusa *Idźcie na cały świat i nauczajcie wszystkie narody* nie zrażają się coraz głębszą izolacją (wyrażającą się także odmienną kompetencją językową) poszczególnych grup społecznych i starają się dotrzeć z chrześcijańskim przesłaniem także do tych, którzy treściami wyrażonymi w tradycyjnym języku religijnym nie wydają się zainteresowani. W zapale misjonarskim mnożą się wydawnictwa, w których o Bogu lub relacjach z Nim mówi się używając języka danej grupy, nie stro-

niąc nawet od slangu czy wulgaryzmów¹. W rezultacie coraz częściej zadajemy sobie pytania: do jakiego stopnia w mówieniu o Bogu powinno się uwzględniać założonego adresata wypowiedzi (jego możliwości poznawcze, zainteresowania i język), aby komunikat stał się skuteczny oraz czy tak bardzo podporządkowując komunikat założonemu odbiorcy jesteśmy w stanie przekazać - nie przekłamując i nie upraszczając - złożone przeciw treści, jakie łączymy z pojęciem Boga.

Niech rozważania na temat obrazu Boga w piosenkach Arki Noego² – prymarnie kierowanych do bardzo wymagającego, dziecięcego odbiorcy – staną się głosem w dyskusji nad tymi kwestiami.

¹ Szerzej Na ten temat por. np. B. Matuszczyk, M. Nowak, 2007 i M. Wojtak, 2007.

² Były one przedmiotem wystąpienia na konferencji „Człowiek i sacrum”, Sandomierz 2004, opublikowane w tomie pokonferencyjnym i w portalu internetowym „Mateusz” w 2005r. „Zespół powstał w roku 2000 i skupia muzyków-członków wspólnoty neokatechumenicznej, a zarazem zespołu 2TM2,3 oraz ich dzieci.” Do tej pory Arka Noego wydała pięć płyt: „A Gu Gu” , „Piosenki i kolędy na żywo”, „Mamatata mam dwa lata” , „Hiphop hura alleluja” i „Daj na zgodę” oraz cztery wkładki (dołączone do czasopism katolickich, ale także do „Przyjaciółki” i „Tiny”): „Znów się rodzi - moc truchleje”, „Nasze ulubione kolędy i pastoralki”, „Nie lękaj się” i „Chleb z nieba - oby oby”. Gu „Impulsem do jego powstania była propozycja wysunięta przez katolicki program Ziarno, którego autorzy zamówili u Litzy okolicznościową piosenkę na przyjazd papieża. Zaimprovizowana sesja nagraniowa okazała się tak udana, że przygotowano wkrótce pełny materiał, który ukazał się w połowie roku jako „A Gu”. To niezależne wydawnictwo w ciągu pół roku osiągnęło rekordowy nakład 500 000 egzemplarzy czyniąc z Arki najpopularniejszy polski zespół”. Cytaty pochodzą z internetu (2002).

Zespół Arka Noego, śpiewając od roku 2000, upowszechnił nowy typ piosenki religijnej. Bóg jest przywoływany wprost w trzydziestu utworach³, pośrednio w dwóch (*Pomoc przychodzi z góry; Alleluja i Hosanna*) spośród czterdziestu jeden wszystkich oryginalnych tekstów zespołu⁴. W pozostałych mówi się o cechach człowieka (dziecka) związanych z Bogiem - takich jak świętość, miłość, przebaczenie czy radość - można by zatem na ich podstawie także – pośrednio - wnioskować o cechach przypisywanych Bogu (np. przedstawiany jako pozytywny fakt, że *Boże dziecko* umie przebaczać, implikuje dla Boga cechę ‘chce, aby człowiek przebaczał’). W tym artykule skoncentruję się jednak tylko na tekstach, w których bezpośrednio mówi się o Bogu, ponieważ Jego charakterystyka wywieudziona z pozostałych utworów zawiera te same cechy, które w innych zostały już wyrażone eksplicytnie.

W tekstach Arki Noego rzadziej mówi się o Bogu, zwykle zaś – do Boga⁵, dominują zatem zwroty bezpośrednie, przy czym aż w dwudziestu piosenkach pojęcie Boga jest aktualizowane poprzez formy zaimka Ty (także TY domyślne, wywiedzione z form czasowników, np. *ratuj mnie!*)⁶. Zwroty zawierające ów zaimek odnoszone są do Boga (ogólnie, bez konkretyzacji Osoby) – dzieścię przykładów, do Syna – siedem przykładów, do Ojca – dwa przykłady lub do Ducha Świętego – jeden przykład. Pojęcie Boga w Trójcy Jedynej nie pojawiło się w żadnym tekście, natomiast fakt, że w różnych tekstach wykonawcy zwracając się do Boga odmiennie Go konkretyzują niejako pośrednio z taką konceptualizacją Absolutu zapoznaje.⁷ Na podstawie przytoczonego zestawienia można wnioskować o uprzywilejowanej pozycji Jezusa, potwierdzają ją też inne fakty. W wypowiedziach kierowanych do Boga (zwykle konkretyzowanego w tekstach jako druga Osoba Trójcy Świę-

³ Tu i dalej będę podawała liczbę tekstów, w których wystąpiła jakaś forma, a nie liczbę poświadczeń, bowiem w ramach danej piosenki wyraz występujący w refrenie jest powtarzany wielokrotnie, a wykonawcy badanych tekstów często powtarzają po kilka razy nie tylko refreny, a także fragmenty zwrotek czy całe zwrotki – odmiennie podczas różnych występów.

⁴ Poza nimi wykonawcy zamieścili na swych płytach także szesnaście tradycyjnych utworów religijnych. Dwanaście spośród nich to kolędy i pastoralki, poza tym dwie pieśni wielkanocne, jedna do Ducha Świętego oraz pieśń komunijna: „Panie dobry jak chleb”. Oczywiście, w tych tradycyjnych tekstach także przypisuje się Bogu szereg cech. Nie włączam ich jednak do obrazu Boga w piosenkach Arki Noego, koncentrując się wyłącznie na tekstach oryginalnych. Choć bowiem sam wybór tekstów powszechnie znanych trzeba uznać za znaczący, uważam, że wpisany w nie obraz Boga jest pewnym dobrem wspólnym, typowym w ogóle dla pojmowania Boga przez współczesnych Polaków, a przedmiotem artykułu jest obraz Boga, jaki wyłania się z dość nietypowych tekstów religijnych, za jakie uchodzą piosenki Arki Noego.

⁵ Tylko w jednej piosence osobą mówiącą w refrenie jest Bóg. Tekst Jego zapewnienia: *Nie lękaj się! Jestem przy tobie cały dzień! (...) Nie tylko w niedziele! Jestem twoim przyjacielem! Nie tylko od Święta! Ale codziennie o tobie pamiętam! (...)* nawiązuje do historycznego już wezwania Jana Pawła II: „Nie lękajcie się, otwórzcie drzwi Chrystusowi”, w którym-niczym w soczewce- skupia się chrześcijańska diagnoza problemów współczesnego świata (człowieka) i przepowiadanie Dobrej Nowiny o Zbawieniu.

⁶ Autorzy nie wahają się też stosować konstrukcji kolokwialnych, w których owa bezpośredniość zwracania się staje się uderzająca, por. skierowane do Boga pytanie: *No powiedz sam! Jak długo czekać mam?! (chodzi o spotkanie z Nim po śmierci).*

⁷ Por. też powiedzenie *Bóg* o Ojcu, ale i o Synu w tej samej zwrotce! (*Ona powiedziała tak*).

tej) wystąpiły formy: *Twoje, Boże, Ty Boże, Boże Ty* (zwykle w zwrotach do Chrystusa), *Jezu, Duchu Święty* oraz *Panie Boże*. Poza tym spotykamy następujące określenia Boga: *Pan Bóg, Bóg, Jezus, Zbawiciel, Jezus Ratownik, On, nasz Ojciec, Nasz Ojciec Bóg* i *Jezus Żywy, Duch, Święty Duch* (znowu sześć na dziesięć ma związek z Chrystusem). Do chrystocentryzmu tej twórczości wypadnie jeszcze powrócić.

Uderzającą bezpośrednio, z jaką dziecku (lub grupa dzieci) zwraca się w badanych tekstach do Boga (a którą potwierdziła już przeważająca liczba zwrotów z zaimkiem osobowym *Ty* lub dzierżawczym *Twoje*) podkreśla jeszcze – i czyni zrozumiałą, uzasadnioną – tematyka tych utworów. Można je podzielić na dwie grupy. W pierwszej fabuła piosenek nawiązuje do realiów codziennego życia – szczególnie domowego, rodzinnego. Wykorzystuje się m.in. następujące motywy: stałej obecności rodziny, a zwłaszcza dobrego, opiekuńczego ojca, rodzeństwa, z którym się kłóci i godzi; wygłędu i czynności człowieka: *gruby, chudy, duży, mały, gaworzy, siedzi, chodzi, skacze na jednej nodze, nieustannie gada, modli się, śpiewa*, mówi się o *kipiącym mleku*, wizycie u dentysty, bałaganie, dalej – o pięknie przyrody i stereotypowych cechach zwierząt (*mysz lubi ser*), nazywa się i objaśnia (poprzez opis lub przykład) uczucia: radość, smutek, miłość, tęsknotę. Do tej grupy zaliczyłam też piosenki wykorzystujące frazeologizmy znane dzieciom, np. fraza *Pilnie potrzebny olej do głowy* – opiera się na związkach *ktoś ma/ komuś brakuje oleju w głowie* oraz nawiązania do dziecięcych lektur, np. *abecadło z nieba spadło*. W sumie można powiedzieć, że piosenki pierwszej grupy można zrozumieć, jeśli dysponuje

się wiedzą o świecie dostępną kilkuletniemu dziecku. Aż dwadzieścia z trzydziestu analizowanych tekstów należy do tej grupy. Pozostałych dziesięć wprowadza tematykę ściśle religijną: sześć wykorzystuje motywy biblijne⁸ (Zmartwychwstanie, postawa Maryi, los Izraela w Egipcie, ufność Abrahama, Ziemia Święta), a dalsze cztery wprowadzają teologicznie inspirowane normy etyczne poprzez przykłady postępowania *dziecka Bożego* – tu należą piosenki, których przejęte z Biblii tytuły sygnalizują najważniejsze wskazania etyki chrześcijańskiej: *Nowe przykazanie* i *Osiem błogosławieństw* oraz teksty o przebaczeniu i relacjach z Bogiem. Należy podkreślić, że choć tematyka piosenek z drugiej grupy daleka jest od codziennych doświadczeń dzieci, także do ich zrozumienia wystarczy wiedza o świecie jaką dysponuje kilku – kilkunastolatek, ponieważ o treściach religijnych mówi się w nich tak, jak o wszelkich innych, wykorzystując dobrze znane dziecku sytuacje (np. pojęcie odpuszczania win przy okazji roku jubileuszowego wprowadzono wykorzystując sytuację odliczania przed startem rakiety w kosmos i bicia zegara) i nie stroniąc od potocznego, czasami nawet bardzo bezpośredniego języka, np. *Bóg ma gust, on się zna-* o wyborze Maryi, *nie mogła mu (Abrahamowi) urodzić, bo była już za stara-* o Sarze. Bóg przedstawiany w taki sposób musi być kimś bliskim, równie dobrze znanym jak domownicy.

Zapytajmy teraz, do czego posłużyły w poszczególnych piosenkach odwołania do dobrze znanych dzieciom realiów – jakie są przesłania tych tekstów, ich intencje komunikacyjne?

Najwięcej tekstów jest uwielbieniem Boga, bezpośrednim (pięć) lub pośrednim,

⁸ Generalnie piosenki Arki Noego można uważać za peryfrazy tekstów biblijnych dokonane językiem zrozumiałym dla dziecięcego odbiorcy. Sami autorzy podkreślają związek swoich utworów z biblijnymi pierwowzorami i zachęcają do ich poszukiwania w ogłaszanych na swojej stronie internetowej konkursach biblijnych.

poprzez pochwałę stworzenia (dwa). Dalsze przekonują, że Bóg (Jezus!) pomaga, ratuje, wspomaga biednych i chorych (pięć). Kolejne – że Bóg kocha człowieka bezwarunkowo (cztery), czyni go szczęśliwym (dwa) i obdarza światem (jeden). Bogu można wierzyć (jeden) i dlatego należy Mu ufać (dwa), być Mu posłusznym (dwa). Bóg uczy przebaczać (jeden), kochać (jeden) i pociesza (jeden). Daje radość zmartwychwstania (jeden), jest niezbędny jak chleb (jeden), dlatego człowiek pragnie być zawsze z Tym, z którym spotka się po śmierci (dwa). Zauważmy, że w przesłaniach tych pojawiły się przede wszystkim takie cechy, które dziecko obserwuje u kochających je rodziców (bezwarunkowa akceptacja, miłość, ciągła gotowość pomocy) i na które zwykło odpowiadać całkowitym zaufaniem i przywiązaniem. Warto w tym kontekście przytoczyć jeden z proponowanych przez grupę tekstów uwielbienia:

*Mysz jak mysz-uwielbia ser
Żółty ser z dziurami
Kot jak kot – uwielbia pić
Mleko całymi dniami*

*Pies jak pies – uwielbia gryźć
Kości pod stołami
Koł jak koł – uwielbia biec
Łąkami i polami*

*Uwielbiam Cię uwielbiam Cię
Kocham Cię chyba Cię zjem*

*Ja i on on i ja
Uwielbiamy Ciebie
Każdego dnia
Ja i on on i ja
Uwielbiamy Ciebie*

Każdego dnia

Uwielbiam Cię uwielbiam Cię
Kocham Cię chyba Cię zjem!

Uwielbiam Cię!

Uuuuwielbiam

Uwielbiam Cię!

(Uwielbiam)

Tytułowy wyraz *uwielbiam* jest wieloznaczny, może znaczyć ‘bardzo mi smakuje’, ‘bardzo lubię coś robić’ lub ‘bardzo kocham’ – wszystkie te znaczenia są wykorzystane w utworze, przy czym wprowadza się je od najbardziej, do najmniej konkretnego. W tekście przechodzi się od stereotypowych cech zwierząt (wprowadza je konstrukcja tautologiczna, np. *kot jak kot*, której znaczenie można by eksplikować: ‘jest najbardziej naturalne dla kota, że...’), poprzez nawiązanie do sceny przytulania małego dziecka (wersy 9-10), do uwielbienia Boga: wspólnotowego (*on i ja*) i bardzo ekspresywnego (zapis *uuu* wydaje się tu graficznym wykładnikiem intensywności stanu nazwanego czasownikiem).

W sumie całościowe znaczenie tekstowe czasownika *uwielbiać* (na które składają się aktualizowane w tekście doświadczenia podmiotu) można by – wykorzystując inspirację Anny Wierzbickiej – przedstawić poprzez eksplikację: gdy uwielbiam Boga to:

- jest tak naturalne i zarazem,
- tak przyjemne jak dla kota pić mleko,
- jest tak, jak gdy rodzice się ze mną bawią – pieszczą i z zachwytem mówią „tak cię kocham, chyba cię zjem”,
- robię to z innym,
- każdego dnia,
- ze wszystkich sił.

Jak widzimy Arka Noego na powrót przekłada skomplikowane pojęcia kulturowe (religijne), których pełny metaforyczny sens nie zawsze, nie przez wszystkich jest już uświadamiany (m.in. na skutek leksykalizacji danego wyrażenia metaforycznego) na język elementarnych skojarzeń, przedsta-

wia metafory pojęciowe w kontekście, który – odkrywając przed odbiorcą (możliwą) bazę doświadczeniową tegoż pojęcia umożliwia odnalezienie, przeżycie i zrozumienie jego całościowego sensu kulturowego. Jest to szczególnie istotne przy pojęciach religijnych, które – odnosząc się do rzeczywistości transcendentnej – wszystkie są z definicji metaforyczne i wyjątkowo trudne do opisu. To właśnie w trosce o ich właściwe zrozumienie pomocne (chyba nawet niezbędne) jest zapoznanie z nimi poprzez wypowiedzi, które w jak najszerszym zakresie aktualizowałyby odpowiednią bazę doświadczeniową, umożliwiając przeżycie (doświadczenie) sensu takich religijnych terminów.

Na podstawie zestawienia intencji komunikacyjnych badanych piosenek można stwierdzić, że teksty te były budowane głównie w dwóch celach:

- aby wyrazić uwielbienie Boga
- aby mówić o Jego dobroci wobec człowieka (dziecka).

Bóg jest tu przedstawiony na podobieństwo dobrego rodzica, właściwie tylko trzy cechy (świadczące o wszechmocy Boga) wykraczają poza zestaw cech idealnego ziemskiego rodzica - nie może on: darzyć światem, dawać radości zmartwychwstania i być równie niezbędnym, jak chleb.

Zwraca też uwagę fakt, że Bóg jest dobry dla człowieka (dziecka) całkowicie bezinteresownie i bezwarunkowo – nie stawia

właściwie żadnych wymagań. W piosenkach przekazuje się co prawda zalecenia, aby być posłusznym Bogu i przebaczać – jest to jednak robione w charakterystyczny, pośredni sposób, np.: jako deklaracja dziecięcego podmiotu:

*Zaczynam nowe życie, daruję wszystkie długi
chcę pokochać to czego nie da się polubić
uśmiechem na twarzy pokonam przeciwności
nic nie będę dłużna oprócz miłości*
(Przebaczone winy...)⁹

Zestawmy teraz wszystkie eksplicitnie wymienione w tekstach cechy Boga i przekonajmy się, czy okażą się one zbieżne z dotychczas ujawnionymi.

Cechy łączone z pojęciem Boga - bez wskazywania konkretnej Osoby Boskiej – wynotowałam z piętnastu piosenek¹⁰. Wszystkie one są cechami relacyjnymi (opisują zachowanie Boga wobec człowieka i człowieka wobec Boga). O Bogu mówi się, że:

1. jest stwórcyem¹¹;
2. daje świat, życie, światło; daje obietnicę – i dotrzymuje; daje zmartwychwstanie;
3. kocha każdego człowieka;
4. słucha człowieka i go rozumie, jest między nami, jest oparciem;
5. jest kochany przez świętych i uwielbiany przez człowieka.

Ponad dwadzieścia jeden szczegółowych cech Jezusa wynotowałam z dzie-

⁹ Szerzej o podmiocie wykreowanym w piosenkach Arki Noego piszę w artykule *Kreacja podmiotu lirycznego ...*

¹⁰ Choć nie zawsze pada tam wprost słowo *Bóg*, jest ono aktualizowane przez odbiorców, którzy odwołując się do swojej uprzedniej wiedzy rozumieją, że dany tekst jest *o Bogu*. Opisując cechy semantyczne łączone z danym słowem, poddaje się analizie m.in. wyrazy derywowane od niego. Jednak w piosenkach Arki Noego form pochodnych od *Boga*, *Jezusa*, *Ojca*, *Syna* i innych typowych wyrazów aktualizujących w polszczyźnie pojęcie BOGA prawie nie ma. Wykorzystano tylko trzykrotnie pochodzący od *Boga* przymiotnik *Boży* w połączeniach: *Boże dziecko*, *Boża załoga* 'grupa dzieci' i *Boże stworzenia* 'o zwierzętach'. Na tej podstawie można przypisać słowu *Bóg* konotację tekstową 'są z nim związane dzieci (ludzie) i zwierzęta', która jednak bardziej konkretnie i eksplicitnie została już wyrażona w tekstach.

¹¹ Przy czym świat stworzył dla człowieka: (...) *Po co rośnie las? Czemu szumi woda? / Po co słońce świeci? Dla kogo ta pogoda? / To dla mnie dla ciebie to dla mnie dla ciebie / To wszystko za darmo od Boga / (Wakacje cały rok)*

sięciu tekstów. Niekiedy są to wariantywne ujęcia tej samej cechy (np. *czeka po śmierci, rozpozna dziecko na drugim brzegu*, tj. po śmierci i *przytuli je*), kilka cech jest wielokrotnie powtarzanych (przede wszystkim zmartwychwstanie i ciągła, bliska obecność Jezusa). W sumie piosenki Arki Noego przedstawiają Syna Bożego przede wszystkim jako Zbawiciela, pozostałe przypisywane Mu cechy wynikają z tej jednej najważniejszej:

1. jako Zbawiciel Jezus *kocha ludzi, wybrał każdego*;
2. jako Zbawiciel *urodził się: w Betlejem, w Ziemi Świętej, w stajence*;
3. jako Zbawiciel *uwolnił od śmierci i niewoli poprzez Zmartwychwstania cud*;
4. jako Zbawiciel jest wciąż blisko, to Jezus – *Ratownik*; szczególnie opiekuje się biednymi i chorymi;
5. jest *wspaniały*, podziwiany i kochany (można z nim *chodzić po wodzie*, jest *prawdomówny*) – dlatego:
6. *czeka na Niego cały świat*.

Zauważmy, że wśród tych cech są wszystkie najważniejsze, wymienione w kerygmacie – i właściwie niemal tylko one! Na uwagę zasługuje też ukonkretnienie pojęcia bliskości, stałej obecności Jezusa w życiu chrześcijanina (dziecka), np.:

*Chodź ze mną kiedy idę na boisko
Kiedy się uczę bądź przy mnie blisko
Chodź ze mną kiedy próbuję pływać
Pomóż mi lubić naczynia zmywać
Ratuj mnie! Kiedy mam głupie pomysły
Ratuj mnie! Gdy idę do dentysty
Ratuj mnie! Gdy myślę tylko o sobie*

(...)

*Jedź razem ze mną na hulajnodze
I przed wypadkiem chroń mnie na drodze
Jedź razem ze mną w góry i w lasy
Z całą rodziną ruszaj na wczasy*

*Ratuj mnie! Gdy skoczę do wody
Ratuj mnie! Gdy jem piąte lody
Ratuj mnie! Gdy bałagan robię
(...)*

(Ratuj mnie)

Tak rozbudowany obraz Chrystusa jest zgodny z chrystocentrycznym charakterem chrześcijaństwa i szczególnie wyraźny, gdy zestawimy liczbę cech przypisywanych w piosenkach Jezusowi z cechami łączonymi z Ojcem lub Duchem Świętym. Tylko w dwóch tekstach mówi się o cechach Ojca: spodobała mu się Maryja, mieszka w niebie i kocha wszystkich. Także dwa teksty odnoszą się do Ducha Świętego: daje On prezent – mądrość i pomaga - pociesza:

*Gdy nadziei brak smutno mi i źle
Wołam Ciebie przyjdź - pociesz mnie!
Gdy nadziei brak - szybko do mnie leć
Serce moje zmień¹² - pociesz mnie!
Duchu Święty (...)
Duchu Święty chodź*

*Razem ze mną bądź
Wołam Ciebie pociesz mnie*

*Nie łaskocze
Nie rozśmiesza
Ale za to mnie pociesza!*

(Duchu Święty pocieszaj mnie)

¹² Przy okazji warto zwrócić uwagę na wprowadzenie terminu biblijnego: *przemiany serca* (nawrócenia) – jak zwykle w piosenkach Arki Noego w bardzo konkretnej egzystencjalnej sytuacji. Pocieszone dziecko faktycznie ma przemienione serce: nie ma w nim już smutku, jest radość. Przeżycie sytuacji, która odkrywa elementarny, oparty na doświadczeniu, sens biblijnego wyrażenia i nazwanie takiej sytuacji właśnie religijną formułą można porównać do przerzucenia pomostu między codziennym a ściśle religijnym doświadczeniu odbiorcy, pomostu, który umożliwia ich wzajemne przenikanie oraz rozwój, zakorzenionego w powszednim, życia religijnego dziecka.

Warto zwrócić uwagę na to ujęcie doświadczenia obcowania z Duchem Świętym, skądinąd najmniej „konkretną” ze wszystkich Boskich Osób, w ramy bardzo konkretnego, znanego dziecku doświadczenia, przy czym dla charakterystyki Ducha Świętego równie istotne wydaje się to, co robi jak i to, czego nie robi.

Jak widzimy zestawione cechy okazały się zbieżne z wcześniej ujawnionymi – Bóg przede wszystkim przedstawiany jest jako dawca wszelkiego dobra, ktoś zachowujący się jak najlepszy rodzic maleńkiego dziecka, który kocha nie stawiając żadnych żądań. Nie oznacza to jednak, że w piosenkach tych nie formułuje się żadnych trudnych wymagań Boga. Wprost przeciwnie – znajdziemy tu najbardziej radykalne nakazy chrześcijaństwa (m. in. z ośmiu błogosławieństw i przykazania miłości, poza tym mówi się o pomocy innym, kochaniu wroga, wytrwałości (*iść mimo przeciwności*), a przede wszystkim postawie radosnej wdzięczności: *Święta załoga nic nie potrzebuje - zawsze się raduje*). Te wysokie wymagania moralne nie są jednak – jak pamiętamy- przedstawiane jako żądania Boga.

Czas na podsumowanie tych rozważań i odpowiedź – jakiego Boga przybliżają piosenki Arki Noego? Najkrócej mówiąc: Bóg ten ma cechy Boga chrześcijańskiego, przedstawionego w perspektywie zrozumiałej dla dziecięcego odbiorcy. Obraz Boga ma wszystkie najważniejsze cechy, a ponieważ nie ma dodatkowych, staje się bardzo wyrazisty, czytelny i łatwy do przyjęcia. Na podkreślenie zasługują zwłaszcza trzy cechy.

1. **CHRYSSTOCENTRYZM** – Jezus - główna postać tych piosenek, jest najbliższy

człowiekowi, a jego obraz zawiera najwięcej cech – wszystkie kerygmaticzne. Arka Noego wykreowała nawet nowe ujęcie, znane dzieciom z doświadczenia i bardzo współczesne, a jednocześnie doskonale ujmujące najważniejsze cechy Zbawiciela i wprowadzające Go do codziennego, zwykłego życia dzieci : *Jezus Ratownik*;

2. **BÓG-RODZIC** - Bóg niczym najlepszy i wszechmocny rodzic – kocha dziecko, jest dla niego dobry i zawsze przebywa blisko niego, gotów do pomocy;
3. **WDZIĘCZNOŚĆ DZIECKA** - takiego Boga uważa się za niezbędnego i z radością uwielbia.

Przedstawione cechy na pewno są najbardziej istotne dla dziecięcego odbiorcy; nie sposób jednak nie zauważyć, że razem są to najistotniejsze – a często w praktyce nie dość podkreślane – wyznaczniki chrześcijaństwa postulowane w Nowym Testamencie (myślę tu zwłaszcza o promieniującej z tych tekstów radości i ufności oraz przekonaniu, że Bóg towarzyszy człowiekowi na co dzień i pomaga w zwyczajnych zdarzeniach - w tym sensie piosenki Arki Noego można uważać za rozwinięcie Pawłowego wezwania „Zawsze się radujcie, nieustannie się módlcie”).

Aby opisany obraz Boga zawierał wszystkie treści, które łączą się z Jego pojęciem w piosenkach Arki Noego można jeszcze zwrócić uwagę na dwie sprawy: niewiele mówi się tu o cierpieniu¹³ i nic - o szatanie¹⁴, a przecież są to bardzo istotne kwestie, zwykle podejmowane przy charakterystyce Boga. Czy ich marginalizowanie należy tłumaczyć wyłącznie bardzo młodym wiekiem zało-

¹³ Owszem, sygnalizuje się zło świata, choćby frazami *wojna jest zła czy o głodnych i spragnionych chcę zawsze pamiętać*, ale jeśli te przykłady zestawimy z wcześniejszymi cytatami, poświadczającymi zakorzenienie wypowiedzi o Bogu w codziennych realiach, to widać, jak ogólnikowo mówi się o cierpieniu.

¹⁴ W piosenkach tych kilkakrotnie jednak pojawia się figura faraona, która może być m.in. uważana za

zonych odbiorców i uznać, że omawiane piosenki prezentują jakieś okrojone przesłanie chrześcijańskie, zgodne z dziecięcą wizją świata, ale nieaktualne czy zgoła fałszywe (bo aż naiwne w swym łatwym optymizmie) z punktu widzenia człowieka dorosłego?¹⁵. Jeśli zważymy, jak wierny Biblii był dotychczas przedstawiony obraz Boga, jeśli pamiętamy, że w badanych tekstach zachowano nawet najbardziej radykalne wskazania chrześcijańskiej etyki - musimy szukać bardziej zadawalającej odpowiedzi. Być może pewne marginalizowanie problematyki cierpienia i zła można uważać za zrozumiałe w tekstach, które przede wszystkim koncentrują się na relacji Boga do człowieka: wobec ogromu miłości, której dziecko doświadcza ze strony Boga, wobec zaufania w Jego potęgę - wszystko inne traci na znaczeniu¹⁶.

Bóg w piosenkach Arki Noego charakteryzowany jest niemal wyłącznie z punktu widzenia (małego) dziecka - nie jest to optyka typowa i niejedna cecha takiego przekazu może wzbudzać kontrowersje. Odtworzenie perspektywy dziecięcego odbioru świata ma jednak i tę wartość, że pozwala w nowym świetle spojrzeć na metaforę o *dzieciństwie Bożym* i zaskakujące słowa Chrystusa „jeśli nie staniecie się jako te dzieci - nie wejdzicie do Królestwa Niebieskiego”.

Omówione teksty napisane prostym (dostępnym nawet dzieciom) językiem, zakorzenione w codziennym doświadczeniu odbiorcy i z radosną ufnością przekazujące Dobrą Nowinę zasłużyły wielką popularność stając się wzorem przystępnego mówienia o Bogu. Warto podkreślić, że - dostosowując się do wymagań odbiorców - nie tracą nic ani

eufemistyczne określenie Złego, zwłaszcza jeśli pamiętamy, że przedstawiony w piosenkach Chrystus nie wyzwała od „śmierci i grzechu”, ale od *śmierci* i ... *niewoli* por. też

Teraz Faraon w końcu pokonany i zatopione jego rydwany

To jest noc Niezwykła noc tej nocy zobaczymy Zmartwychwstania moc!

¹⁵ Choć pod urokiem piosenek Arki Noego bywają i dorośli - niekoniecznie nawet rodzice małych dzieci, por. opinie krytyka muzycznego ze stron internetowych : „Tak szczerego grania i śpiewania nie słyszałem dawno. Darkowi Malejonkowi (Houk, Tymoteusz itp.), Litzy, Ślimakowi (Acid Drinkers) Marcinkowi Pospieszalskiemu i grupie niesamowitych dzieciaków (w większości potomków grających rodziców) udało się dokonać rzeczy niemożliwej. Korzystając ze skromnych środków i tradycyjnego instrumentarium stworzyli muzykę eksplodującą tak niesłychaną i przebojową energią, że wysadza z siodła wszystkie czołowe gwiazdy naszej krajowej sceny. W połączeniu z przekazem, naturalną, niewymuszoną spontanicznością młodych śpiewaków płyta „A Gu Gu” jest najlepszym wydawnictwem, jakie ukazało się u nas od dobrych kilku lat. Oczywiście rozumiem pobłażliwe uśmiešky krajowych speców od muzyki, ale fakt sprzedania największej liczby płyt w tym roku mówi sam za siebie. Nie ma to jednak znaczenia, bo najważniejsza jest wspólna modlitwa przez muzykę. A jeśli ta modlitwa ubrana jest w piękne dźwięki... W zasadzie każda z dziesięciu piosenek zawartych na płycie może być pewnym przebojem. Świeża, znakomicie zaśpiewana, naturalnie melodyjna wyciska iły wzruszenia powodując, że chce się być lepszym...Taka muzyka powinna rozbrzmiewać w każdym zakątku naszego kraju. A kiedy słyszę „Najlepszą modlitwę na świecie” czy „Nigdy nie zostawisz mnie” już wiem, jakie będzie moje motto na najbliższe kilka dni.”

¹⁶ Bardzo charakterystyczny jest pod tym względem dobór słów w *Abecadle*.... Piosenkę tę analizuję w artykule: *Kreacja podmiotu lirycznego ...*

z treści przesłania, ani z odpowiedniej formy – wykorzystując znany dzieciom język modelują ich pożądane zachowania wobec Boga (także sposób wyrażania i przeżywania treści religijnych); są świadectwem, że o Bogu można mówić zrozumiale, pięknie i prawdziwie nawet do niewyrobionego (czy wręcz nieprzygotowanego) a jednocześnie bardzo wymagającego odbiorcy.

STRESZCZENIE

W artykule przeanalizowano treść piosenek religijnych Arki Noego, bardzo popularnego zespołu dziecięcego, aby odpowiedzieć na pytanie: jaki obraz Boga jest w nich przekazywany. Stwierdzono, że jest on zaskakująco – jak na dziecięce utwory – bogaty, zawierający wszystkie treści kerygmaticzne, a przede wszystkim podkreślający 3 cechy: chrystocentryzm, konceptualizację Boga na podobieństwo najlepszego rodzica (ojca) i właściwą postawę dziecka wobec Niego: wdzięczność. Treści religijne w piosenkach Arki Noego ujęte są w oryginalny, artystyczny sposób ale zarazem bardzo komunikatywnie, z wykorzystaniem codziennego języka dzieci i realiów ich życia. Dlatego mogą być wzorcowym wręcz przykładem, że nawet do niewyrobionego odbiorcy można (i należy) mówić o Bogu pięknie, zrozumiale i prawdziwie.

SUMMARY

This article presents analyses of the picture of the God in the religion songs of Arka Noego, the most popular child group in Poland. Author says, that picture is unexpected rich and contained all kerygmatic senses. There are three especially impor-

tant components in it: 1. concentration on Christ, 2. conceptualization the God as the best of Father, 3. show gratitude as the best and the most natural relation, which joins a child and the God. The religion senses in the songs of Arka Noego group are presented in an original and artistic way, they are very communicative, especially because of contained daily child's language and reality. The mentioned article explains that these songs are ideal type of beautiful, theologically correct and according to understand speech about the God to contemporary people – not only children.

BIBLIOGRAFIA:

Dunin-Borkowski J., 2002, *Msza święta infanetylna*, „Więź”, nr 12.

Lakoff G., Johnson M., 1988, *Metafory w naszym życiu*, przekł. i wstęp T.P. Krzeszowski, Warszawa.

Matuszczyk B., Nowak M., 2007, *Między potocznością a sacrum. Co to jest potoczny język religijny [w:] Pogranicza*, pod red. D. Kowalskiej, Łódź.

Puzynina J., 1990, *Słowo Norwida*, Wrocław.

Różyło A., 2006, *Kreacje podmiotu lirycznego a funkcja wychowawcza tekstu – na przykładzie piosenek Arki Noego [w:] Osoba i osobowość – czynniki je kształtujące*, pod red. M. Pietrzak, Łódź.

Wierzbicka A., 1999, *Język – umysł - kultura*, wybór prac pod red. J.Bartmińskiego i R.Tokarskiego, Lublin.

Wojtak M., 2007, *Obraz modlitwy w formacyjnych partiach współczesnych modlitewników [w:] Modlitwa w językach i tekstach artystycznych*, pod red. A. Różyło, Sandomierz.